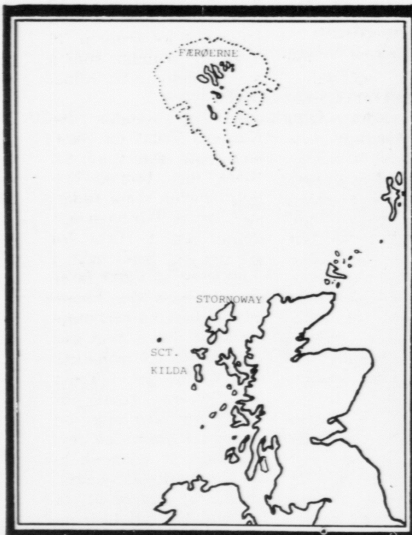

St Kilda: Ein avbyrgdur heimur

eftir Hans Thomsen

Bretska stjórnin óttaðist fyrri, at St. Kilda-búgvar — tá teir komu inn á meginlandið at búgva — skuldu fara at halda seg vera komnar til ein ríkistuðlaðan paradísargarð og har kunna ganga fyrri einki. Teir gjördu tí øllum, ið arbeiðsför vóru, greitt, at tey máttu arbeiða.

ST. KILDA: Fólkið gevur frá sær og rýmir

10. og seinasti partur

St. Kilda-búgvar tingast um at rýma av steinum

Í meira enn trý ár býði sjúkrasystirin Williamina Barclay stóðugt úti á St. Kilda fyrri at hjálpa fólkinum har. Hon mundi helst vera tann dugnaligasta sjúkrasystirin, sum skotska heilsuráðharradeildin nakrantíð hevði sent út í oyggjarnar. Hóast sína framúr góðu útbúgving og so tað, at hon var ikki heilt ung longur (46 ár), játtaði hon at fara út á St. Kilda.

Men henda sjúkrasysturin royndi ikki einans at hjálpa oyggjarbúgvunum, tá ið sjúka var á ferð, men hevði hon eisini áhuga fyrri fólki, tá ið tey vóru frisk. Mangan beyð hon konufólkinum og børnunum á Hirta heim til sín, lurtaði eftir teimum vandamálum, tey høvdu at dragast við og royndist teimum ofta góð í ráðum. Ein dagin í prilmánaði 1930 setti hon sær fyrri eisini at bjóða mannfólkinum við. Á hesi samkomu bar hon upp á mál, antin tað ikki mundi vera beinast at rýma úr oyggjunum. Í endurminningum sínum skriver hon: »Tosað varð aftur og fram um spurningin og viðurskiptini í oyggjunum vórðu havd á lofti. Tey spurdu meg, hvat eg helt og eg segði sum var, at eg nú helt vera komið at evstu stund við teimum og bað tey, tá tey komu til hús aftur, hugsa gjølla um hetta og ikki gloyma, at eg lættliga var fer fyrri at hjálpa teimum við flytingini og fáa teimum hús at búgva í og arbeiði inni á meginlandinum. So fóru St. Kilda-búgvar heim til sín sjálvs og tað kveldið varð í hvørjum húsi tosað um at rýma«.

Tað, sum skundaði undir hetta tosið um at rýma úr oyggjunum, var hin ræðuliga ringi veturin í 1929, tá St. Kilda-búgvar

nærum liðu svartasta hungur, tí samband við meginlandið fekkst ikki í fleiri mánaðir. Tá fólkið á Hirta aftur kom saman inni hjá sjúkrasystirini, søgdu tey flestu seg vilja rýma og trúðarinn, Dugald Munro, varð biðin um at seta eina umsókn saman. Brævið var stutt og prentað við spjaldrastavum á reglað pappir og ljóðaði so: »Vit undirritaðu íbúgvar á St. Kilda vilja við hesum virðingarfylst heita á hansara kongaligu háttignar stjórn um at hjálpa okkum øllum at flyta úr oyggjunum í hesum ári og at finna okkum hús at búgva í og arbeiði inni á meginlandinum. Í longri tíð hava vit verið illa mannað upp á mannfólkahondina og nú er fólkatálið í oynni minkað heilt niður í 36. Nógvir av monnum, sum eru uppi í hesum tali, hava avgjørt at leita sær vinnu á meginlandinum og hetta fer rættliga at koma okkum í eina kreppustøðu, tí við tí fólkatáli, sum er, er nóg ringt at fáa tey arbeiði frá hondini, sum gerast skulu. Hesir mennir eru høvuðsálitið í oynni í løtuni. Tað eru teir, sum fáast við seyðin, veva og siggja til, at einkjurnar í oynni ikki liða nakra neyð. Fara teir, fer ikki at bera til hjá okkum, sum eftir eru, at fara undir ein vetur afturat herúti.

Orsøkin til, at vit nú hava hjálp fyrri neyðini er, at St. Kilda nú í mong ár ikki hevur verið sjálvbjargin og tá eingi líkindi eru til, at støðan fer at batna, hava vit tí ongar umstøður at gjalda fyrri tað, sum ein flyting av okkum og okkara innbúgv fer at kosta.

Vit biðja ikki um at sleppa at búgva í einingi, men høvdu øll somul verið takksom fyrri at fingið hjálp til at flutt okkum burtur til okkurt annað pláss, har tað hevði verið

liviligari hjá okkum«. Henda einfalda og virðiliga umbøn varð undirskrivað av øllum teimum vaksnu — tólv monnum og átta konufólki. Tveir av monnum, Finlay Gillies og Finlay MacQueen, sum ongantíð høvdu lært at skriva, settu búmerki síni undir. Dugald Munro og William Barclay váttaðu, at undirskriftirnar vóru rættar og umsóknin, sum hon átti. Brævið, ið var stílað til William Adamson, ráðharra fyrri Skotland, varð handað skiparanum á tí fyrsta trolaranum, sum kom inn á vikina.

Pípan fær annað ljóð

Myndugleikarnir inni á skotska meginlandinum høvdu sjáldan rætt hond frá síðu til tess at hjálpa teimum úti á St. Kilda, tvørturímóti høvdu teir altíð havt í hyggju at royna at fáa fólkið at flyta av steinum, men nú St. Kilda-búgvar gjördu álv-ara av, fekk pípan bráðliga annað ljóð, nú teir skiltu, at hetta fór at

kosta skotskum skattgjaldarum pengar. Umsóknin hjá St. Kilda-búgvum slongdist sum bukka millum senger av einari almennari skrivstovuni aftur á aðra. Nú vóru knappliga allir teir, sum fyrr høvdu kunnað hjálpt, var nakar vilji til støðar, varnir og ráðaklókir. Summir hildu umsóknina frá St. Kilda-búgvum vera litið eftirfarandi, teir mundu — tá saman um kom — ikki ætla sær at flyta kortini og skuldi St. Kilda viðgerast sum eitt serdømi, fóru kanska eisini onnur fjarskotin bygðasamfeløg at krevja somu hjálp. »Tað, at framleiðslan er so nógv minkað, skrivaði ein embætismaður, »stendst kanska partvist av mannigartroiti og partvist av leti, av tí at ferðafólk, trolaramanningar o.t. hava spilt fólkið við at geva teimum pengar, kol, fisk o.a. áðrenn háltalað varð orð«.

Aðrir hildu hyggjuráðini vera at hjálpa St. Kilda-búgvum at verða verandi á Hirta. »Vit mugu ikki gloyma«, skriv-

Tey gomlu v St. Kilda høvdu ilt við at venja seg við tey fremmandu lívskorini inni á skotska meginlandinum